

Dues dimensions de Francesc d'Albranca.

Francesc Florit Nin. Gener de 2002

Contarella

Madò Manna

Aquesta és una de les moltes narracions de tipus tradicional contingudes al *Folklore menorquí (de la pagesia)*. Resumeix bé el tipus de literatura que Francesc Camps i Mercadal va recollir: accions senzilles, personatges casolans, llenguatge col·loquial i dialectal però ben polit i elaborat, vocabulari ric amb modismes populars, estructura narrativa clara; quant als continguts, de profunda religiositat, ambientació rural, alguns elements fantàstics (com els diables boets que fan mesurades de blat al porxo), finalitat moral (en aquest cas: Déu ajuda els pobres).

He d'advertir que aquesta breu exposició que faig ara no és fruit d'una nova recerca sobre l'obra de Francesc Camps i Mercadal. Reprenc les reflexions que vaig escriure fa uns anys i afegesc les noves aportacions realitzades per altres autors.

La figura i l'obra de Francesc Camps i Mercadal és enorme i d'una transcendència intel·lectual i social –popular podríem dir- com poques personalitats menorquines han tingut. Els quaranta anys de dictadura franquista van forçar a oblidar en Francesc Camps i Mercadal, enmig d'una desfeta terrible per a la nostra cultura catalana. La tasca de recuperació de la seva obra i figura es reemprèn a la dècada dels anys 1970 en els quals es donen a conèixer alguns treballs inèdits del doctor com ara el llibret *Migjorn* editat el 1976 i una primera aproximació al seu llegat en *Arxiu del Doctor Camps* de Delfí Escolà el 1986, un arxiu que ens evidencia de l'abundància de la feina i dels moltíssims corresponsals il·lustres. El mateix any 1986 es va reeditar, després de setanta anys de la seva primera publicació, la seva obra magna: el *Folklore menorquí (de la pagesia)*. I un any més tard les *Cançons populars menorquines*, llavors encara inèdites. Són els anys de moltes altres iniciatives, cíviques primer, com és el Col·lectiu Folklòric de Ciutadella, i institucionals després, com la reedició a què he fet referència o actes simbòlics com és l'anomenament de Fill Il·lustre de la seva ciutat natal.

Totes aquestes actuacions tenen la intenció de difondre el nostre autor. No és però fins a la dècada dels anys 90 que Francesc Camps i Mercadal és tractat d'una manera aprofundida, des de diverses perspectives i amb anàlisis crítiques serioses, documentades, acadèmiques. Vull citar, encara que no sigui de manera exhaustiva, alguns d'aquests investigadors que han enriquit amb la seva visió i la seva aportació la figura del Dr. Camps fins a convertir-la en un eix vertebral de la cultura menorquina moderna i situar-

la en la consideració de patriarca de Menorca: són els germans Antoni i Xavier Moll, néts de Francesc Camps i Mercadal, que s'han dedicat a fer de curadors de diverses publicacions del seu avi; de Josefina Salord, que ha estudiat l'autor en les seves connexions amb altres intel·lectuals del seu moment; d'Antoni Joan Pons, que s'ha especialitzat en el tractament de la llengua catalana per part d'en Francesc Camps i Mercadal; d'Andreu Ramis Puig-gros, que en un article recent fa un repàs dels motius pels quals ha despertat tant d'interès; de Joan López Casasnovas, que ha estudiat la cançó popular menorquina; de Josep M. Quintana, qui li ha dedicat un capítol del seu llibre *Regionalisme i cultura catalana a Menorca*, especialment en relació a la Revista de Menorca; i encara en citaríem d'altres si cerquéssim amb més detall entre la bibliografia actual.

Segons opinió d'Andreu Ramis Puig-gros¹, Francesc Camps i Mercadal és un dels personatges més estudiats de la història de Menorca, juntament amb Joan Ramis i Ramis. I segons Josep Maria Quintana, “a mesura que avancen els estudis sobre la persona del metge i folklorista, la figura intel·lectual d'aquest home estudiós i metòdic es va engrandint”². Malgrat tota aquesta considerable atenció, d'altra banda tan merescuda, no deixa de ser lamentable que a hores d'ara encara no disposem d'un estudi integral que reuneixi tot aquest material dispers en una mena de manual sobre el nostre personatge. M'han arribat notícies que aquesta casa, el Consell Insular té programades diverses actuacions per celebrar el centenari del seu naixement. Una de tantes és la de muntar una exposició visual de cara als escolars acompanyada d'una guia didàctica amb activitats d'aprenentatge. La qual cosa és d'agrair, perquè veig que cada vegada més l'educació no és només tasca dels mestres. Igualment el Sr. Conseller de cultura Josep Portella m'ha parlat de la intenció d'idear un itinerari pels indrets on transcorre la vida del Dr. Camps i pels llocs on s'ubiquen moltíssimes llegendes recollides per ell, el barranc d'Albranca. (si és que els propietaris en donen permís de pas! Que no els passi com fa tres setmanes, que, passejant pel barranc de la Cova, a Ferreries, ens van treure perquè espantàvem els perdigots i els caçadors que havien pagat pel vedat, no en treien el profit. Els qui no tenim ranxo...diu la cançó, ara no podem passejar si no és amb cotxe per les carreteres asfaltades)

L'atenció demostrada per tantes persones a llarg dels anys envers Camps i Mercadal no és estranya ja que resulta una persona molt atractiva per la seva complexitat, per la conjunció d'interessos que va amalgamar la seva

---

¹ RAMIS PUIG-GROS, Andreu. “Francesc Camps i Mercadal (1852-1929). Les raons d'un homenatge”. *Publicacions des Born*, núm. 6. Ciutadella de Menorca. Desembre de 1999.

² QUINTANA, J.M. *Regionalisme i cultura catalana a Menorca (1888-1936)* IME - Publicacions de l'abadia de Montserrat. Barcelona. 1998

vida. Però també perquè forma part una mica de la nostra simbologia o de la nostra mitologia local. I el mite s'explica: un fill de pagès pobre, nascut al petit poble des Migjorn, intel·ligentíssim, feiner, devot, que després d'estudiar medicina a Barcelona torna al poble amb el propòsit de servir-lo i que des d'aquell llogaret del món es posa en contacte amb les personalitats de la cultura catalana del moment, i a la qual contribueix de forma notable. D'altra banda Francesc Camps i Mercadal és un exemple paradigmàtic del que va succeir a Menorca en aquell període.

La seva curiositat natural el va portar a construir-se una personalitat polièdrica, de dimensions plurals. Va escriure molt i s'interessà per gairebé tots els camps del saber, el que pròpiament anomenam un humanista. A Francesc Camps i Mercadal se l'identifica sobretot com a folklorista. Va formar part de la primera generació d'intel·lectuals menorquins preocupats per recollir, - escollir - i fixar la literatura popular tradicional. Entronca, doncs, amb el programa de recuperació de la llengua i la cultura nacional de la Renaixença. I aquesta és la dimensió més reconeguda. Però hi ha altres dimensions, algunes explorades a bastament, altres encara per examinar. La memòria que perdura en persones que el van conèixer parla sobretot del metge, atent i disposat als requeriments dels malalts rics o pobres. Tenim la dimensió de periodista i la d'historiador i arqueòleg, l'etnòleg i per què no dir-ho: la d'hortolà, per mantenir-se lligat a la terra que tant estimava i d'on procedia. La dimensió de filòleg ha estat igualment investigada, però queda un camp ample per explorar. Per exemple sabem que va contribuir molt en informacions lèxiques i etimològiques que adreçava a Antoni M. Alcover per a les fitxes lexicogràfiques del *Diccionari català valencià balear*, va ser uns dels primers i més entusiastes col·laboradors en l'Obra del Diccionari, un monument com poques llengües tenen el privilegi de posseir i que un altre menorquí universal, en Francesc de Borja Moll, va continuar fins al final conferint-hi el caràcter científic que té. Però no s'ha determinat l'abast de la contribució de Camps i Mercadal. Tampoc no sabem, o almenys jo no en tenc notícia, quin paper va fer com a membre de l'Institut d'Estudis Catalans.

Les efemèrides, com aquesta de la diada de Menorca que celebrem per Sant Antoni, tenen la virtut, com el nom ja indica, de recordar el passat. Però el passat, tot i que objectivament és en teoria únic, no és mai vist amb la mateixa intenció per tothom. A vegades és una nostàlgia, altres és un lament, i encara unes altres vegades, ben poques, ens serveix per projectar el futur. Quan Francesc Camps i Mercadal es dedicava a recollir la literatura popular tradicional de l'illa, ho feia plenament conscient que es tractava de recuperar i de salvaguardar un patrimoni cultural que aleshores

s'estava esmicolant. Però alhora també, de manera inevitable, hi imprimia tota la seva personalitat, la seva formació, els desitjos i esperances i, en definitiva, la seva ideologia.

En el marc històric i polític en què va viure en Francesc Camps i Mercadal, tal i com ens l'ha situat J. Salord Ripoll³, ens interessa sobretot veure la perspectiva ideològica en què va realitzar la tasca de folklorista. Per tal de comprendre-ho cal analitzar tant el que va recollir a la seva obra, especialment al *Folklore menorquí (de la pagesia)* i a *Cançons populars menorquines* com el que en va bandejar. La cultura popular, en l'accepció que dóna la traducció literal del terme anglès "folklore", era per a Francesc Camps i Mercadal l'expressió antiga de continguts i formes tradicionals en el marc d'una comunitat reduïda, de característiques rurals i gairebé aïllada, lluny de les noves relacions socials que establia la industrialització i fora de l'evolució històrica que encetava la modernitat a les ciutats. A més la concepció d'aquest tipus de cultura popular es fixava en productes d'un origen marginal –tal com n'era conscient ell mateix- amb trets que definien el caràcter gairebé perenne de la comunitat, sense les "contaminacions" forànies i per tant, en definitiva, expressió autèntica, profunda i essencialista. Aquesta posició, pròpia de l'esperit romàntic tardà, implica una valoració més emotiva i evocadora i no tant científica i objectiva. Es tracta d'una idealització de la tradició i de la ruralia. Tot i que la intenció explícita de Francesc Camps i Mercadal era la de salvar aquell patrimoni, no deixa de fer que s'hi projectés també la seva visió ideològica, que en aquest cas va ser reaccionària, és a dir: contra la modernitat, anti-urbana, restringida als dictàmens de l'Església, i eliminades les expressions subversives, és a dir aquelles manifestacions que critiquen el poder establert, de classes socials o d'institucions. En aquest sentit convé d'indicar per exemple l'absència gairebé absoluta d'elements eròtics i satírics, molt propis de la literatura popular tradicional i que trobam en altres reculls de Mallorca o de Catalunya. Sabem tanmateix que les va recollir igualment, però que van ser estojades al calaix de baix en el moment de ser editades. Açò sí, respectuós com era i malgrat la seva devoció cristiana, aquestes peces de to sexual o de sentit diguem més gruixut les va guardar i ara han estat recuperades per Natàlia Sans que en prepara l'estudi per a la seva publicació. De la mateixa manera, en Francesc Camps i Mercadal només es va dedicar a les manifestacions de la pagesia, tal com confessa el títol i açò fa que quedessin també fora les manifestacions més "modernes" d'una cultura obrera de la incipient indústria a les ciutats. Les cançons picaresques dels sabaters i les diatribes polítiques tampoc no apareixen a l'obra d'Albranca.

---

³ SALORD RIPOLL, J. "Francesc Camps i Mercadal/ Francesc d'Albranca; coordenades històrico-culturals". *Revista de Menorca*. 1990

Al pròleg que vaig escriure a la reedició del *Folklore menorquí (de la pagesia)* l'any 1986 intentava de descriure una mica el tipus de literatura que s'hi recollia. Deia que era un estat sincrònic, en el context històric menorquí, d'una manifestació literària en vies de desaparició. En aquest sentit, el *Folklore menorquí (de la pagesia)* com a document té un interès lingüístic excepcional. Tot i açò igualment s'ha de ser prudent a l'hora de considerar la fidelitat lingüística a la parla popular dels registres col·loquials i dialectals de l'obra de Francesc Camps i Mercadal perquè en aquest aspecte també es fa notar la seva pròpia mà. Tant el senyor Antoni Moll Camps⁴ com jo mateix⁵ hem analitzat la prosa continguda als escrits d'Albranca, tant en la prosa de pròpia creació com en la recreada en el recull de rondalles, llegendes i tradicions. És una llengua d'alta qualitat literària, que "just i sobri (el text) és en molts casos el resultat d'un llarg procés d'anys i de successives redaccions" en paraules d'Antoni Moll. Probablement és l'empremta del nostre autor un dels factors que ha contribuït més a la valoració de la nostra literatura popular tradicional, de la mateixa manera que el prestigi de què gaudeixen els mites clàssics són per mor de les recreacions literàries d'autors cultes com Homer.

Per dir-ho d'una manera breu, què fa en Francesc Camps i Mercadal en la seva tasca de folklorista? Bàsicament dues coses: en primer lloc restituir unes formes de comunicació que comencen a ser residuals en el procés de modernització de la cultura, però que mai més no tindran vigència; i en segon lloc dibuixar un marc identitari menorquí més o manco mític i ideal. De la primera qüestió, el sentit comú ens fa veure com les formes de cultura popular tradicional a finals del segle XIX i principis del XX, ja presenten característiques pròpies d'un declivi, que a Menorca perviurà més anys com a conseqüència de l'estructura agrària de la societat menorquina i de la insularitat, entre altres factors. Però aquesta desaparició es dona a tota Europa. L'administració de cultura i d'ensenyament per part de l'estat i la tendència cada vegada més poderosa d'uniformar les diversitats culturals juntament amb la repressió de l'Església contra les manifestacions màgico-paganes, van ser unes de les raons fortes perquè aquella cultura tradicional deixés a poc a poc de ser popular, de ser transmesa entre generacions i en conseqüència no s'actualitzava o reinterpretava segons les noves mentalitats i sensibilitats. Lentament el que ara anomenam folklore literari passa a ser una peça de museu i com a tal és gelosament guardada als museus dels llibres, símptoma inequívoc de la

---

⁴ MOLL CAMPS, A. "La prosa narrativa d'en Francesc d'Albranca". *Publicacions des Born*. Núm. 6 Ciutadella de Menorca, desembre de 1999.

⁵ FLORIT NIN, F. "Literatura tradicional i literatura culta a Menorca..." *Revista de Menorca*. Maó. 4t. trimestre de 1991.

seva mort. El mateix Dr. Camps ho qualifica de “relíquies de l’antigor”. Certament que avui es produeixen altres formes de cultura popular i que amb el temps també esdevenen tradicionals. Però tenen un tarannà ben distint al que va recollir en Francesc Camps i Mercadal. Quan el context natural d’aquell folklore desapareix, aleshores les llegendes, les cançons, les rondalles, els encantaments, els coverbos, les codolades, les gloses, les contarelles, etc. deixen de tenir una funció social o familiar específica i es converteixen en objectes de creació lingüística que ens informen d’un estat passat de la literatura i d’una sensibilitat històrica. Amb açò no vull dir, ni de noves, que ara i sempre es pugui gaudir d’aquest patrimoni. Potser més encara. Però en tot cas, hem passat de la cultura tradicional a la cultura de masses, ben distinta en propòsits, formes i continguts. Ara les endevinalles d’abans són els jeroglífics i els mots encreuats d’avui, les llegendes d’abans són les cròniques negres del telenotícies, els “casos” de la premsa sensacionalista; les rondalles d’abans són els llibres de la literatura infantil d’avui, un gènere relativament modern, o els dibuixos animats i els jocs interactius per a PC o consola; les contarelles d’abans –com la que us he llegit al començament– són els acudits d’avui; la cançó d’abans s’ha transformat en “los cuarenta principales”. Nous contextos, noves relacions de poder i noves formes de comunicació. No vull caure en una valoració tristament tòpica de la qualitat diversa d’una o altres forma de cultura.

De la segona qüestió, el sentit identitari conferit, us llegiré una cita prou eloqüent d’Andreu Ramis: “en el discurs folklòric, les teories motor existien realment, encara que amb la particularitat que no eren teories purament científiques sinó més aviat de caràcter polític” – es refereix als motius de fons que portaven els intel·lectuals o lletraferits de la Renaixença catalana a recollir el folklore. I segueix: “Un aspecte subjacent comú a les obres dels màxims representants del discurs folklòric és el rebuig sistemàtic de conceptes paradigmàtics, a l’època, com els d’evolució i progrés. L’objectiu fonamental del discurs folklòric és el de recuperar les “essències” de grups humans molt particularitzats”⁶ I així s’arriba a formular principis immutables dels pobles, de recerca nacional, de manera que la tradició és presentada com eterna i essencialista, definidora de poble. I aquest és un parany al qual van caure molts folkloristes d’arrel romàntica com Francesc Camps i Mercadal. Perquè la tradició és un concepte definit, però no definidor, perquè la tradició no és una sinó moltes i diverses i no és permanent sinó variable i mutable. Aquesta actitud de preservació i de supervivència d’alguna cosa que deixa de ser aflora especialment en temps de canvis, on el present es mira amb recel i por, es viu amb inseguretats i

---

⁶ RAMIS PUIG-GROS, Andreu. “Francesc Camps i Mercadal (1852-1929). Les raons d’un homenatge”. *Publicacions des Born*, núm. 6. Ciutadella de Menorca. Desembre de 1999.

hom s'aferra al passat com a refugi conegut. És per aquesta sensació que s'amaga la nova realitat moderna en reculls com el *Folklore menorquí (de la pagesia)*. Però la modernitat igualment ha aprofitat la feina de selecció de Francesc Camps i Mercadal. En un article meu⁷ publicat l'any 1991 vaig provar de fer un seguiment dels motius i de les formes de la literatura popular tradicional en la literatura culta de Menorca al segle XX. I en vaig trobar prou indicis: en poetes com Gustau Juan, en novel·listes com Pau Faner. Tanmateix també comprovava com el folklore d'Albranca era reemprenès en edicions musicades per grups com CEPEP de Ciutadella, Traginada de Maó i d'altres, com són actualment el grup S'Albaida, que amb gran èxit canten algunes de les cançons del folklores tradicional. És a dir que l'obra del nostre folklorista era en certa manera continuada com a expressió popular. Aquesta és possiblement, més enllà del valor històric i lingüístic, l'avaluació positiva del seu llegat: ser pou de les noves creacions.

Tanmateix la tasca de recollir la literatura popular tradicional va conduir en Francesc Camps i Mercadal a una evolució envers la consideració de la llengua. Si en un principi es manifesta un autor com a polemista catòlic de pensament profundament conservador i d'expressió castellana, després se'ns revelarà com a folklorista i filòleg, d'expressió naturalment catalana, amb posicionament regionalista que el porta a la defensa de la identitat cultural i lingüística de Menorca. De fet l'adopció del català de Menorca com a llengua de cultura és conseqüència de la seva tasca com a folklorista. Aquesta segona dimensió de Francesc Camps i Mercadal, la de filòleg, va ser d'una repercussió notable. Primerament, tal com han estudiat Canut i Amorós⁸, la publicació per lliuraments de parts del *Folklore menorquí (de la pagesia)* a la Revista de Menorca va omplir de català la gairebé absència de la nostra llengua en aquesta publicació emblemàtica. I aquest fet és remarcable per dues raons. En primer lloc perquè la Revista de Menorca tenia i ha tingut fins fa ben poc la llengua castellana com a llengua pròpia i "amb una clara mentalitat castellanitzadora" segons opinió de Josep M. Quintana i que compartesc completament. I en segon lloc, perquè la Revista de Menorca era l'òrgan intel·lectual més important del moment i en la qual confluïen tots els prohoms de Menorca. Els escrits d'Albranca eren en aquest context la flama que mantenia viu el conreu literari del català. És clar que tot s'ha de dir: el folklore literari, com a formes del passat, era el

---

⁷ FLORIT NIN, F. "Literatura tradicional i literatura culta a Menorca. Segle XX. La circularitat desitjada. La transcendència del folklore literari de Francesc d'Albranca". *Revista de Menorca*. Quart trimestre 1991.

⁸ CANUT, M.L.; AMORÓS, J.L. *Anatomía de una cultura. Cien años de la Revista de Menorca*. .IME. Menorca 1989

menys ofensiu dels usos literaris del català, i per tant el que es podia tolerar més des del punt de vista del programa espanyolitzador.

Una altra dada important és la comunicació que amb el títol “Recorts de la dominació mora en la parla menorquina” fa al I Congrés Internacional de la llengua catalana a Barcelona l’any 1906. No tant pels encerts científics aportats, sinó més tost pel canvi d’actitud lingüística que suposa la participació de tres menorquins al congrés (amb ell hi assistiren n’Àngel Ruiz i Pablo i Cosme Parpal i Marquès), però sobretot pel contacte que s’estableix des d’aleshores amb la dinàmica de la normativització, ortogràfica i lèxica. Com a conseqüència d’aquest fet, el 15 de febrer de 1913 el quinzenari *Llum Nova* des Migjorn Gran publica les Normes Ortogràfiques de Pompeu Fabra, just dues setmanes després de ser aprovades per l’Institut d’Estudis Catalans. Amb clara consciència de la transcendència d’aquella qüestió, en Francesc Camps i Mercadal, juntament amb Joan Estelrich i Andreu Ferrer Ginard, adopten les Normes, les difonen, les justifiquen a la presentació perquè “tendeixen a unificar l’idioma català”. Per aquest camí s’obre “la participació menorquina en la dinàmica cultural catalana del nou-cents” i “l’assumpció de la catalanitat menorquina”⁹ tal com diuen Antoni-Joan Pons i J. Salord. L’interès d’aquesta posició de Francesc Camps i Mercadal no és un resultat immediat, sinó el debat que genera entre la intel·lectualitat menorquina i especialment el camí que marca perquè entitats com Nostra Parla cap a l’any 1923 tenen ja clares referències d’integració lingüística i cultural amb les terres germanes de Mallorca, València i Catalunya. Qui sap si aquests magnífics antecedents – i d’altres que es donaran després de la dictadura de Primo de Rivera fins a la Guerra Civil- poden explicar com Menorca ha adoptat amb menys resistència la seva catalanitat.

En un món cada vegada més connectats a realitats tan diverses, amb fenòmens ben nous com el multilingüisme i la multiculturalitat, l’actitud més intel·ligent és la d’obrir-nos als altres sense por al desconegut i, fent equilibris no haver de renunciar tampoc a la nostra pròpia cultura. Quina és la cultura popular actual menorquina? I la Tradicional? Hi ha una cultura contemporània que puguem subscriure sota aquesta etiqueta? Però més enllà de la realitat, quines són les projeccions de cultura popular que desitjam?

A la cultura popular li ha succeït el mateix procés que al de les llengües: mentre s’anaven uniformant o estandarditzant les varietats dialectals lligades al territori, s’anaven augmentant les diferències de registres

---

⁹ PONS, Antoni-Joan, SALORD RIPOLL, J. “Les Normes de 1913 i l’IEC a Menorca”. *Jornades de la Secció Filològica de l’IEC a Menorca*. Barcelona- Menorca. 8 i 9 d’octubre de 1993

l·ligades als usuaris i als grups socials. El que ara per ara podem anomenar cultura popular és una amalgama d'elements diversos. Eduard Delgado¹⁰ diu que “la cultura popular avui és una barreja de la vella cultura d'èlit, fragments romanents de la cultura tradicional i els components bàsics de la cultura de masses”. No ens entretindrem a esclarir aquesta garba de conceptes, perquè, més enllà de les formes i dels protagonistes, ens interessien sobretot els objectius.

Si en aquests inicis del segle XXI anéssim pels llocs del camps menorquí i per les places de Migjorn o de Maó amb la idea de recollir la literatura d'expressió popular tradicional, què trobaríem? En qualsevol cas és ben cert que vivim una dinomia¹¹ en la nostra cultura. Mentre que en la societat en què va viure Francesc Camps i Mercadal la cultura popular i la cultura tradicional coincidien a grans trets, avui ens trobam que aquella cultura emanada de les relacions de la gent, de forma espontània, la cultura popular transformada en la modernitat en cultura de masses es bifurca per dos camins. Mentre queden expressions residuals de cultura tradicional en català, la gran massa del consum popular –perquè de fet és una cultura de consum- és en castellà (o també en anglès). La gran diferència entre la literatura recollida pel Dr. Camps i la que avui podríem posar al seu costat és bàsicament el sentit de pertinença, la pèrdua de memòria i una actitud exclusivament passiva de recepció de productes manufacturats.

En aquest context em sembla perillós que la cultura de masses adopti les formes a casa nostra del correlat ideològic de les formacions capitalistes multinacionals i a més en una llengua al·lòctona. És difícil de parlar d'una política cultural encaminada a revifar la cultura popular. Però en tot cas, sempre es poden apuntar uns criteris perquè les actuacions adoptades no acabin desvirtuant els propòsits d'elaborar una cultura pròpia i lligada al món, sense caure en el que s'anomena cultura disney sotmesa als interessos ben específicament econòmics d'una indústria aliena i sovint alienadora.

El propòsit que va guiar en Francesc Camps i Mercadal quan recollia el folklore literari de l'illa, ja ho he dit, era salvar la memòria i caracteritzar el poble segons la seva visió. La pregunta Quina continuïtat tindria avui l'obra d'Albranca? La veritat, no ho sé. No em vaig amb capacitat per dilucidar unes actuacions concretes. No voldria caure tampoc en la idealització de l'obra i la figura de Francesc Camps i Mercadal tot i la seva comprovada vàlua en tants sentits. Dic açò perquè al principi de la

---

¹⁰ DELGADO, E. “El tercer àmbit de la cultura”. *La cultura popular a debat*. Ed. Altafulla. Barcelona. 1985

¹¹ MARÍ, I. “Poble , nació, cultura popular: plenitud o dinomia? La cultura popular en un projecte de cultura nacional” *La cultura popular a debat*. Ed. Altafulla. Barcelona. 1985

conferència he dit que el passat és sovint motiu de nostàlgia i mitificació, però per a mi ha de ser sobretot el fonament i l'agent d'una projecció futura. Del Dr. Camps es valora la seva aportació històrica, però la nostra tasca ha de tendir a actualitzar aquella aportació o en tota cas a interpretar-la des de la nostra realitat, amb la nostra sensibilitat contemporània i des de les nostres possibilitats, que són moltes. Sí en canvi em vaig amb cor d'apuntar com a mínim tres pautes per a la reflexió:

Primera: CONSCIÈNCIA DE TAPÍS. Que totes i cadascuna de les llengües i cultures del món, per minoritàries que siguin o per minoritzades que estiguin, formen un tapís extraordinari i preciós que representa la gran diversitat i riquesa de la imatge d'aquest món. Cada fil del tapís és un valuosa memòria i una visió cosmològica particular que de cap manera es pot perdre. Teixir el tapís amb un o pocs fils, per poderosos que siguin, donarà un resultat realment pobre. La consciència del tapís universal és la mateixa consciència de Gaia: hem de ser capaços de traslladar la lluita per la qualitat del medi ambient a la lluita per la diversitat lingüística i cultural.

Segona: CONSCIÈNCIA D'ONA. Si tiram una pedra a l'aigua de la cultura, provocam una sèrie d'ones concèntriques. Cada comunitat local provoca la seva ona expansiva i alhora rep les ones d'altres comunitats. Cal tenir consciència de les afinitats de les ones i establir lligams actius amb les proximitats culturals. Cada comunitat ha d'assumir una actitud activa d'aportació universal des de la seva concreció particular i en un pla d'igualtat en els intercanvis culturals. Vull dir que cultura menorquina, cultura catalana, cultura espanyola, cultura mediterrània, cultura europea, cultura occidental no són de cap manera termes excloents. Dit d'altra manera, que la millor manera de ser catalans és ser menorquí, o la millor manera de ser europeu és ser mediterrani. L'obertura a cada ona concèntrica des del nostre centre ens ha de permetre de relativitzar comportaments exclusivistes i exercir la creativitat original que només cada ona pot exercir.

Tercera: CONSCIÈNCIA DE VENT. Els grans canvis de la història són imparables. Endebades podem negar el devenir del temps i del progrés. El passat, més que relíquia de l'antigor, com deia el Dr. Camps és, a més de llegat, un préstec que cal aprofitar, no per guardar, sinó per intercanviar i que haurem de tornar amb interessos per tal d'incrementar el patrimoni. En aquest sentit cal afavorir la innovació, perquè cada generació necessita d'inventar i d'adaptar les vivències culturals a les necessitats contemporànies. Cada fill té el dret de buscar noves respostes que l'ajudin a viure i a diferenciar-se dels pares.

Interessen tres valors:

Qui som, reflexionar sobre la nostra identitat i quina aportació podem fer des de la nostra idiosincràsia al concert del món. En aquest sentit el folklore d'Albranca ens mostra més aviat el nostre origen, les arrels des d'on partir.

Com vivim, reconèixer que tota manifestació comunicativa és a la base de la cohesió social

Com ens relacionam, una cultura de la pau i de l'educació